

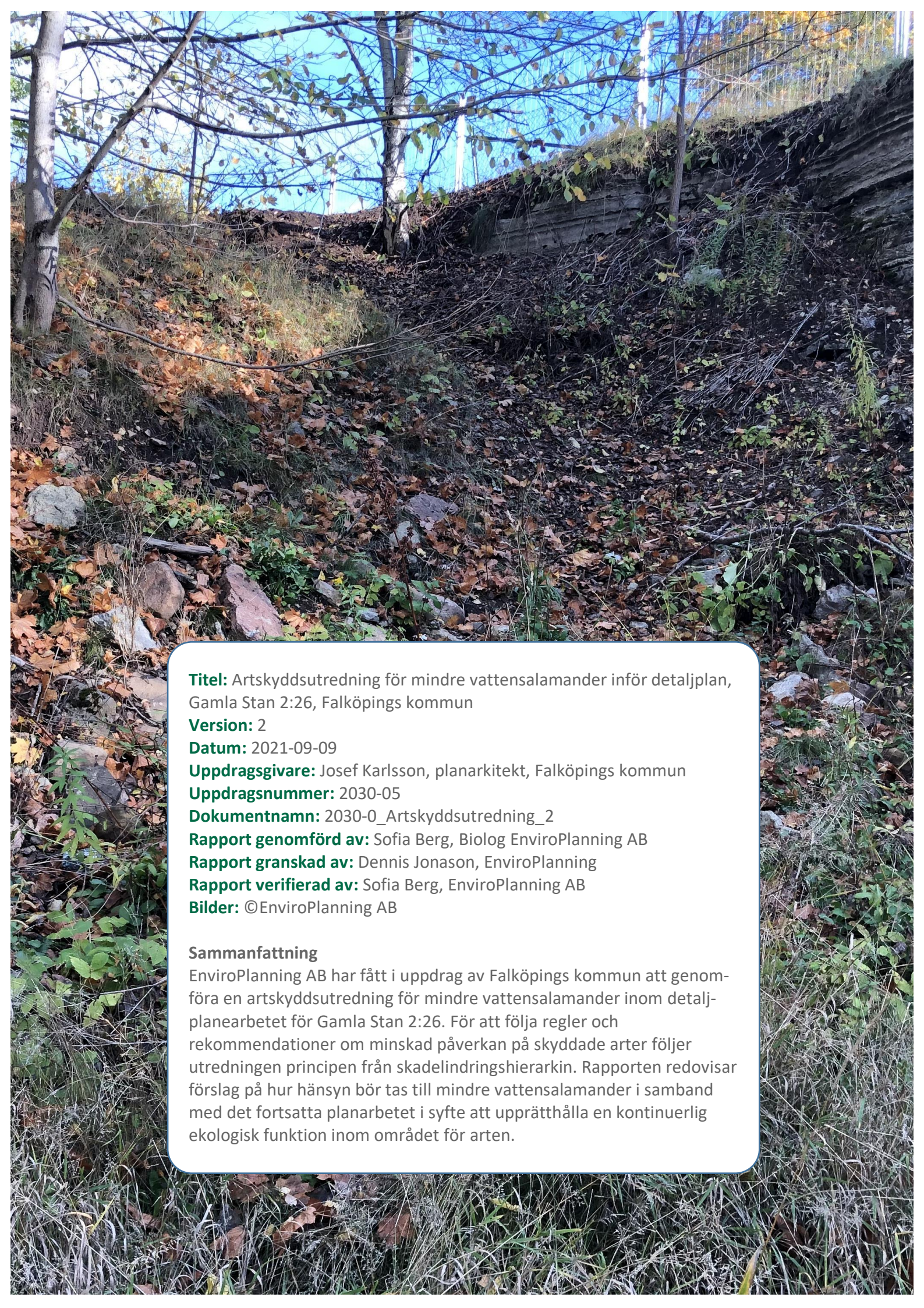

*Ledande experter
för en levande värld.*

Ekologisk utredning
**Artskyddsutredning för mindre vatten-
salamander inför detaljplan Gamla Stan 2:26**
Falköpings kommun

Titel: Artskyddsutredning för mindre vattensalamander inför detaljplan, Gamla Stan 2:26, Falköpings kommun

Version: 2

Datum: 2021-09-09

Uppdragsgivare: Josef Karlsson, planarkitekt, Falköpings kommun

Uppdragsnummer: 2030-05

Dokumentnamn: 2030-0_Artskyddsutredning_2

Rapport genomförd av: Sofia Berg, Biolog EnviroPlanning AB

Rapport granskad av: Dennis Jonason, EnviroPlanning

Rapport verifierad av: Sofia Berg, EnviroPlanning AB

Bilder: ©EnviroPlanning AB

Sammanfattning

EnviroPlanning AB har fått i uppdrag av Falköpings kommun att genomföra en artskyddsutredning för mindre vattensalamander inom detaljplanarbetet för Gamla Stan 2:26. För att följa regler och rekommendationer om minskad påverkan på skyddade arter följer utredningen principen från skadelindringshierarkin. Rapporten redovisar förslag på hur hänsyn bör tas till mindre vattensalamander i samband med det fortsatta planarbetet i syfte att upprätthålla en kontinuerlig ekologisk funktion inom området för arten.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	1
1.1	Uppdraget	2
1.2	Ekologisk kompensation och skadelindrings- hierarkin.....	3
2	Resultat	4
2.1	Påverkan på mindre vattensalamander.....	4
2.2	Skadelindringshierarkin	5
2.2.1	Undvika påverkan genom god planering - Förslag på planbestämmelser	6
2.2.2	Rekommenderade skyddsåtgärder	7
2.2.3	Rekommenderade förstärkningsåtgärder och återställande av naturmiljö.....	7
3	Bortvalda alternativ.....	10
4	Slutsats	10
5	Referenser	11

1 Bakgrund

Falköping kommun har i samband med planering inför ny detaljplan av ett före detta kalkbrott i de centrala delarna av Falköping genomfört en naturvärdesinventering 2017 (Dahlen 2017). Den fridlysta arten mindre vattensalamander (Artskyddsförordningen, Bilaga 2) har senare upptäckts i en damm i angränsande område. I samband med ett sakkunnigt utlåtande (Dahlén 2020) om detaljplaneområdet kan hysa lämpliga livsmiljöer för mindre vattensalamander var slutsatsen att området inte hyser några reproduktionslokaler för arten. Däremot kan området fungera som övervintringsområde för arten. Övervintringsområden karterades under 2020 (Berg 2020). Karteringen visade på tre områden där mindre vattensalamander kan övervintra. Två av dessa platser bedöms hysa ett måttligt värde för övervintring medan ett område hyser ett högt värde (figur 1).

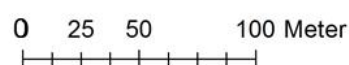

Övervintringsområden Mindre vattensalamander

- Högt värde
- Måttligt värde

Naturvärdesobjekt

- Klass 3 - Påtagligt naturvärde
- Klass 4 - Visst naturvärde

Figur 1 Övervintringsområden för mindre vattensalamander i relation till avgränsade naturvärdesobjekt.

Området med högt värde (område 3 i figur 1) består av steniga och grusiga slänter i sydligt läge, med måttliga inslag av träd (figur 2). Områdets solvarma slänter tillsammans med stenrosen, död ved och rishögar erbjuder övervintringslokal för mindre vattensalamander. Övriga två områden hyser vissa förutsättningar för övervintring. Område 2 ligger dock i nordligt läge (mindre gynnsamt för mindre vattensalamander) och område 1 hyser sparsamt med de rätta markstrukturerna som medger övervintring på frostfritt djup.

Figur 2. Område 3 på karta i figur 1 som hyser goda förutsättningar som övervintringsområde för mindre vattensalamander.

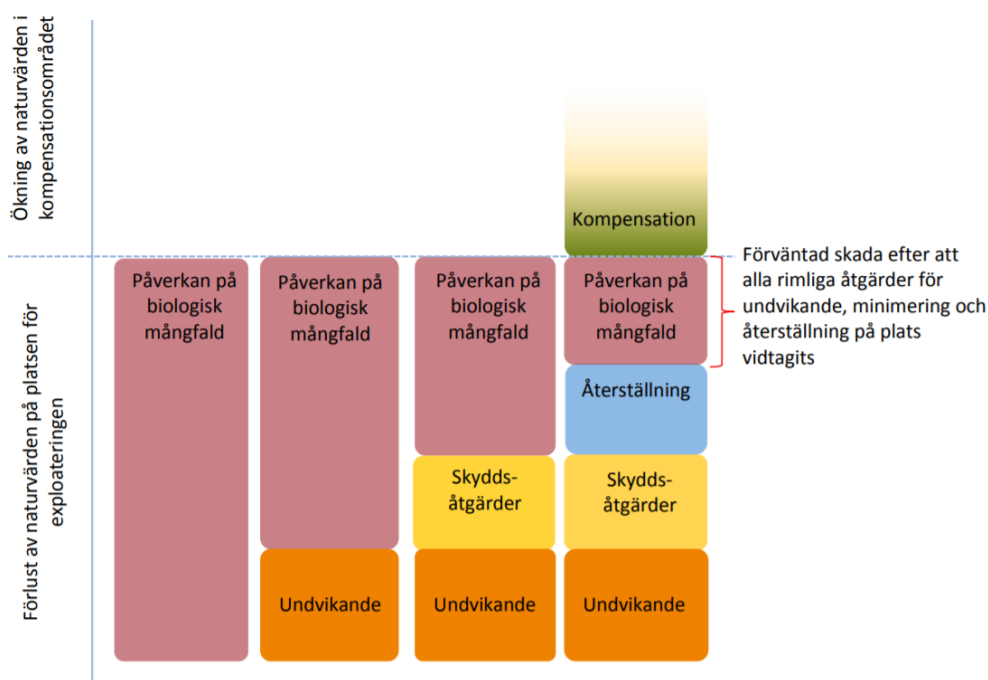
1.1 Uppdraget

EnviroPlanning AB har fått i uppdrag av Falköpings kommun att genomföra en artskyddsutredning för mindre vattensalamander i samband med detaljplanearbetet för området. Syftet är att genom att följa skadelindringshierarkin utvärdera hur detaljplanen är möjlig att genomföra utan att påverka den gynnsamma bevarandestatusen för mindre vattensalamander. Utredningen kommer utgöra underlag för ställningstaganden rörande bestämmelser i detaljplanen samt förslag på hänsyn och skyddsåtgärder.

1.2 Ekologisk kompensation och skadelindringshierarkin

Djur, natur och ekosystemtjänster kan komma att påverkas negativt av en exploatering. Ekologisk kompensation är ett verktyg för att avhjälpa detta genom att de värden som går förlorade skapas eller säkerställs på annan plats. Enligt skadelindringshierarkin ska dock kompensation ses som en allra sista utväg först när all tänkbar hänsyn har tagits (BBOP, 2012; Naturvårdsverket, 2016). Skadelindringshierarkin består av fyra steg (figur 3):

1. Skador ska undvikas genom god planering.
2. Risken för skador ska minimeras genom hänsynstagande och skyddsåtgärder.
3. Skador som uppkommit efter steg 1–2 ska återställas så långt det är möjligt.
4. Kvarstår skada efter steg 1–3 ska den kompenseras för på annan plats. Kompensationen ska minst leda till att naturvärdena som annars hade gått förlorade upprätthålls, men primärt bör kompensationen leda till positiv naturvårdsnytta (erhålls genom överkompensation).

Figur 3. Illustration över skadelindringshierarkin. Den vänstra stapeln visar potentiell skada på naturmiljön av en exploatering. Den potentiella skadan ska i första hand undvikas, i andra hand minimeras genom skyddsåtgärder, i tredje hand återställas på plats. Först därefter, om skada fortfarande kvarstår, blir kompensation aktuellt vilket bör ske med nettovinst för naturen. (figur från Naturvårdsverket, 2016).

2 Resultat

2.1 Påverkan på mindre vattensalamander

Genomförandet av detaljplanen inom området kommer påverka livsförutsättningarna för den fridlysta arten mindre vattensalamander genom att olika biotoper som den nyttjar inom sin livscykel delvis tas i anspråk (figur 4). Bland annat kommer övervintringsområden och viloplatsers ianspråk tas samt områden där arten idag födosöker. Inga reproduktionslokaler påverkas. Dock påverkas även möjligheten för spridning inom området, något som är av betydelse för att arten ska kunna ta sig till de livsmiljöer den är beroende av.

Figur 4. Förslag på utformning av skola och skolgård i relation till befintliga övervintringsområden för mindre vattensalamander.

Det område som idag hyser ett högt värde som övervintringsplats (område 3 i figur 4) kommer till stor del behöva tas i anspråk för att möjliggöra god konnektivitet till skolan samt handikappanpassning uppför den branta slänten (se även avsnitt 3 – bortvalda alternativ). Övervintringsområde 1 kommer delvis tas i anspråk för att primärt bekämpa den invasiva arten parkslide som växer här. För att parkslide inte ska få nytt fäste kommer samma yta anläggas till aktivitetsytor för skolans elever. På grund av just förekomsten av parkslide är ytan inte lämplig för naturmark då arten är mycket svår att bekämpa. Övervintringsområde 2 kommer till största del att bevaras genom planbestämmelser, likaså områden för spridning utmed den västra slänten.

För att kunna säkerställa en kontinuerlig ekologisk funktion för mindre vattensalamander inom området för detaljplan har utgångspunkten varit att tillgodose de behov arten för sin livscykel både under och efter avslutat byggskede. För att möjliggöra detta kommer utpekade områden fräntas exploatering, skyddsåtgärder kommer vidtas och förstärkningsåtgärder genomföras (innan befintliga livsmiljöer påverkas). Förstärkningsåtgärderna syftar till att säkerställa att miljöer för övervintring, födosök och spridning finns inom området, på ett sådant sätt som medger säker spridning till den damm där arten observerats (på privat tomt norr om området för detaljplan).

2.2 Skadelindringshierarkin

Tabell 1 redogör för hur skadelindringshierarkin har tillämpats inom arbetet med utformning av detaljplanen och beskriver föreslagna åtgärder för att undvika och minimera negativ påverkan som kan uppstå på mindre vattensalamander samt för att säkerställa den kontinuerliga ekologiska funktionen för mindre vattensalamander inom området.

Tabell 1. Redovisning över hur skadelindringshierarkin tillämpats inom artskyddsutredningen för mindre vattensalamander.

Steg enligt skadelindringshierarkin	Beskrivning
1. Undvika påverkan genom god planering	Delar av övervintringsområdena för mindre vattensalamander kommer att bevaras inom den nya detaljplanen, specifikt område 2 och mindre del av område 3 (figur 5). Områden som lämpar sig för spridning kommer också bevaras (område B i figur 5). Detaljplanen kommer vidare föreslås med specifika planbestämmelser för att även framgent undvika negativ påverkan på de områden som bevaras vilka omfattas av område A, B och C i figur 5. Se avsnitt 2.2.1 om planbestämmelser som föreslås.

2. Minimera påverkan genom hänsyn och skyddsåtgärder	Undvikande av negativ påverkan på mindre vattensalamander från steg 1 ovan kommer delvis minimera påverkan på arten. Men för att inte riskera skada eller döda individer av mindre vattensalamander i samband med byggskedet kommer skyddsåtgärder att vidtas. Skyddsåtgärder vidtas även för att undvika oavsiktlig påverkan på övervintringsområden som ska bevaras. Skyddsåtgärder föreslås i avsnitt 2.2.2.
3. Minimera påverkan genom förstärkningsåtgärder och återställande	Förstärkningsåtgärder kommer vidtas för att säkerställa biotopkvalitéer inom naturmark för mindre vattensalamander, inom område B och C (se avsnitt 2.2.3). Naturmark inom områden A i figur 5 som riskerar påverkas anläggningsarbete av GC-väg kommer återställas till dess ursprungliga biotop.
4. Kompensera för påverkan som inte kan undvikas	Genom att via steg 1-3 ovan bevara och säkerställa en kontinuerlig ekologisk funktion för mindre vattensalamander inom området för detaljplan bedöms kompensationsåtgärder ej behöva vidtas. Den kontinuerliga ekologiska funktionen för arten kommer säkerställas genom undvikande av påverkan, skyddsåtgärder, återställande och förstärkningsåtgärder.

2.2.1 Undvika påverkan genom god planering - Förslag på planbestämmelser

Område A, B och C i figur 5 föreslås bevaras i detaljplanen på ett sådant sätt som gynnar den mindre vattensalamandern. Område A hyser idag potentiella övervintringsplatser för mindre vattensalamander men fungerar även som födosöksplats och viloplats för densamma. Ytan mellan bergvägg och planerad GC-väg kommer vara cirka 7-10 meter bred. Område B utgörs idag av en västlig slänt med trädgårdsavfall, buskar och träd men som genom naturvårdande förstärkningsåtgärder kommer att utgöra spridningsmiljö, födosöksmiljö och övervintringsplats åt mindre vattensalamander. Område C kommer restaureras för att skapa goda förutsättningar för övervintringsområde samt födosöksområde. Område A, B och C kommer i den nya detaljplanen klassificeras som kvartersmark med följande planbestämmelser, eller motsvarande:

- Mark får ej hårdgöras
- Marken får inte förses med byggnad

2.2.2 Rekommenderade skyddsåtgärder

Tidsanpassa exploateringen

Anläggningsarbeten inom och i anslutning till övervintringsområden ska utföras utanför perioden för övervintring som är oktober-april. Exploatering av eventuella övervintringsplatser såsom högar med död ved eller stenrösen bör samtidigt ske varsamt så att djuren får möjlighet att flytta på sig då de kan använda samma områden som viloplats under sommarhalvåret.

Avskärma områden med övervintringsplatser

Befintliga övervintringsområden som ska bevaras ska avskärmade under byggtiden för att minska risken för oavsiktlig påverkan.

Färdigställ förstärkningsåtgärder i tid

Förstärkningsåtgärder som syftar till att säkerställa den kontinuerliga ekologiska funktionen hos mindre vattensalamander måste vara på plats och funktionsdugliga innan nuvarande övervintringsområden exploateras, detta för att säkerställa kontinuerlig tillgång till lika bra eller bättre livsmiljö. Detta innebär att område B och C i figur 5 ska restaureras inledningsvis för att projektet senare ska kunna ianspråka befintliga övervintringsområden.

Belysning

För groddjur men även andra djur är ljuset och dagslängden viktiga signaler för födosök, reproduktion och orienteringsförmåga. Tillskott av artificiell belysning kan påverka detta negativt (Jägerbrand, 2018). Genom att använda sig av en speciell sorts armatur kan man på platser som är särskilt känsliga avsevärt minska påverkan på nattlevande organismer. Exempel på sådant område är där GC-vägar går parallellt med spridningsstråk.

2.2.3 Rekommenderade förstärkningsåtgärder och återställande av naturmiljö

För att säkerställa god kontinuerlig ekologisk funktion för mindre vattensalamander rekommenderas följande naturvårdshöjande förstärkningsåtgärder att vidtas innan befintliga övervintringsområden påverkas.

Skapa övervintringsplatser och spridningsområden

Övervintringsområden kan tillskapas på ett flertal sätt (se exempelvis Trafikverket, 2016). Bland annat kan högar med sten eller död ved utgöra lämpliga miljöer på mjuk mark och med fördel även försänkas i marken, så arten lättare kan ta sig ner på frostfritt djup. Placering av övervintringsområden i syd- eller sydvästvänta områden är extra gynnsamt. Om träd tas bort i samband med exploateringen kan dessa med fördel nyttjas i detta syfte, likaså stenar i marken. Placeringen bör underlätta vandrigen från övervintringsplatser till lekvatten, vilket uppfylls om åtgärderna genomförs inom område B och C på karta i figur 5.

Områden som inte utgör partier med övervintringsområden inom område B kan anläggas med exempelvis frisk-torräng men inhemska ängsflora, dels för att skapa en örtrik miljö som lockar insekter (födosök för mindre vattensalamander), dels för dess estetiska utsmyckning men även för att gynna pollinerande insekter.

Anläggning av damm/våtmark

Anläggning av ny damm med omgivande svämplan inom del av område A eller område C på karta i figur 5. Marken vid område A är här fukthållande och enligt genomförd dagvattenhantering (Persson 2020; Kapetanovic 2018) så svämmas området över periodvis. En undersökning bör utföras huruvida det är möjligt utifrån berggrunden att anlägga en mindre damm här. Dammen bör ha en centrerad djuphåla som med sluttande slänter övergår till omgivande svämplan. Helheten blir ett våtmarkskomplex som ger livsmiljöer åt groddjur men även åt fåglar. Området ligger i anslutning till växtplatsen av den fridlysta korallroten, som dock gynnas av fukthållande mark. Område C lämpar sig för anläggning av mindre damm då dagvattenhanteringen inom detaljplanen medger det (Persson 2020; Kapetanovic 2018). Platsen är lämplig utifrån att dammen hamnar i sydligt läge samt direkt intill övervintringsområden och födosöksområden inom område C och B.

Reducera barriäreffekter

Exploateringen kommer att minska mindre vattensalamanders (och andra djurs) möjlighet till spridning. Spridning ut över det exploaterade området kan även leda till direkt fara genom risk att exempelvis bli överkörda eller att inte hitta tillbaka eller vidare till lämplig livsmiljö. Genom att strategiskt anlägga ledstrukturer såsom stenrösen, buskar och död ved, ökar förutsättningarna för att leda djuren rätt. Ledstrukturerna kan samtidigt utgöra miljöer för övervintring, viloplats och födosök. Ledstrukturer bör anläggas inom område A och B på karta i figur 5.

Figur 5. Områden som kommer bevaras inom området för ny detaljplan (område A, B och C) samt befintliga övervintringsområden. Inom område B och C föreslås vidtagande av förstärkningsåtgärder för att gynna den mindre vattensalamandern. Den damm som arten observerats i ligger utanför detaljplanen på privat tomt, strax norr om område C.

3 Bortvalda alternativ

Möjligheten att helt bevara övervintringsområde 3 för mindre vattensalamander har samråtts med berörda förvaltningar på kommunen. Dock utgör samma område en viktig plats för att koppla samman infartsvägar (GC-vägar och bilvägar) med skolområdet och är därför central för tillgängligheten till skolan. Av denna anledning har alternativet att helt bevara områden 3 frångåtts.

4 Slutsats

Genom att minimera påverkan på övervintringsområden, födosöksområden och spridningsområden för mindre vattensalamander, i kombination med föreslagna skyddsåtgärder och förstärkningsåtgärder som redovisas i avsnitt 2.2.1–2.2.3, bedöms detaljplanen kunna genomföras utan försämrade livsbetingelser för mindre vattensalamanders och dess möjlighet till fortlevnad inom området. Möjligheten att anlägga en damm inom område A eller C (se figur 5) bör utredas vidare. Anläggningen måste kunna utföras utan att försämra livsmiljön för korallroten som växer i närheten till föreslagen damm i område A.

Sammantaget resulterar åtgärderna som presenteras i denna rapport även i minskad påverkan på andra förekommande arter som insekter och viss fågelfauna då även dessa artgrupper gynnas av ledstrukturer och småbiotoper med död ved och stenrösen. Om våtmarken kan anläggas kan denna tillskapa förutsättningar som idag saknas som är direkt positivt för dessa artgrupper inklusive groddjur och kräldjur.

5 Referenser

- Artskyddsförordningen (2007:845). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/artskyddsforordning-2007845_sfs-2007-845
- Berg S (2020). Övervintringslokaler för mindre vattensalamander vid f.d kalkbrott i Falköping. Uppdragsnr: 2030-01. EnviroPlanning AB 2020-10-18.
- Dahlén A (2017). Naturvärdesinventering i fd. kalkbrott i Falköping. Uppdragsnr: 2030-01. EnviroPlanning AB 2017-06-30
- Dahlén A (2020). Utlåtande angående vattensalamander inom området i fd. kalkbrott i Falköping. Uppdragsnr: 2030-01. EnviroPlanning AB 2020-09-07
- Jägerbrand, A.K., 2018. LED-belysningens effekter på djur och natur med rekommendationer: Fokus på nordiska förhållanden och känsliga arter och grupper. Calluna AB.
- Kapetanovic A (2018). Dagvattenanalys detaljplan Gamla Stan 2:26 Kalkbrottet - Skola 7-9. Falköpings kommun. Samhällsbyggnadsförvaltningen VA-avdelningen. 2018-08-23
- Person R (2020). Dagvattenhanteringsplan för del av Gamla Stan 2:26, ny skola 7-9, Falköpings kommun. Skanska 2020-03-27
- Trafikverket (2016). Groddjur, Temablad SKAPA